

תוכן

1	מבוא
3	עבירות ההמתה – כללי
5	עבירת הרצח
5	היסוד הנפשי של עבירת הרצח טרם התיקון בחוק
5	החלטה להמית
7	הכנה
7	העדר קנטור
9	דוקטרינת הקנטור המתמשך
10	המלצות ועדת קרמינצר
11	המתווה של הוועדה לעניין בעיית הקינטור
12	הצעת החוק
13	משפט משווה
14	עבירת ההריגה
18	גרם מוות ברשלנות
19	המלצות הוועדה
20	סיכום
21	מקורות

מבוא

בתאריך 31.12.18 אשרה הכנסת את תיקון 137 לחוק העונשין, תיקון המהווה יישום של חלק מהמלצות ועדת קרמיניצר שהתגבשו כעשור לפני כן¹. יצוין כי התיקון בחוק פורסם בחוק ביום 10.1.19² ועל פי סעיף 25(א) התיקון לחוק יכנס לתוקפו 6 חודשים לאחר פרסומו.

בטרם התיקון לחוק, קבע חוק העונשין שלוש "עבירות המתה". הראשונה - "גרימת מוות ברשלנות". על פיה "הגורם ברשלנות למותו של אדם, דינו – מאסר שלוש שנים (סעיף 304) השנייה - "הריגה". על פיה "הגורם במעשה או במחדל אסורים למותו של אדם, ייאשם בהריגה ודינו – מאסר עשרים שנה" (סעיף 298) השלישית - "רצח" על פיה "העושה אחת מאלה יאשם ברצח ודינו – מאסר עולם ועונש זה בלבד" (סעיף 300), אם כי בנסיבות מסוימות ניתן להטיל עונש קל ממאסר עולם כעונש חובה ("עונש מופחת" סעיף 300א) ההוראה המגדירה את עבירת הרצח קובעת מספר חלופות.... המשותף לכל עבירות ההמתה הוא בתוצאה הקטלנית. הן שונות זו מזו הן ביסוד העובדתי שבעבירה והן ביסוד הנפשי שבה.³

הסיבה לאופן בו הוגדרו עבירות ההמתה בחוק העונשין כפי שהוגדרו אינה סיבה עניינית, אלא, סיבה היסטורית. ההוראות של חוק העונשין בעניין זה לוקטו ע"י המחוקק המנדטורי ממקורות שונים, ומשיטות משפט שונות, כגון השיטה האנגלית, השיטה הצרפתית, השיטה העותמנית, באופן שקשה לברר מהו מקורה הקונקרטי של כל אחת מהעבירות, ולנסות ולעקוב אחר מקור המונחים שבכל שיטה.⁴

חוסר שיטתיות זו גורמת לשלל בעיות. הקושי העיקרי נבע מכך, כי החוק מכיר בשלוש דרגות אחריות בלבד: רצח, הריגה וגרימת מוות ברשלנות, כאשר פער העונשים בניהם הוא מאסר עולם חובה, מאסר של עשרים שנה, ומאסר של שלוש שנים בהתאמה. דוגמא לאחד הקשיים שמדרג זה גורם הינה העובדה, כי ביהמ"ש נאלצים להרשיע באותו מדרג עבירה, הן מקרים בהם הנאשם נהג באלימות קיצונית, תוך צפיית האפשרות שהוא יכול לגרום למוות, ולמרות זאת היה שווה נפש ואדיש לאפשרות זו, והן הריגה מתוך קלות דעת, בה הנאשם קיווה שהתוצאה לא תתרחש, כמו למשל המתה בתאונה. תוצאה כזו גורמת מחד עוול לזה שביצע תאונת דרכים טראגית, מאחר והוא "מתווג" באותו אופן כמו אותו אדם שתוך אלימות ובהלך נפשי של אדישות המית אדם, ומאידך מפחיתה מחומרת המעשה של מי שפעל והמית באלימות מתוך הלך רוח של אדישות, כאשר כעת מעשיו מתווגים בסה"כ כשווי ערך למי שבאופן טראגי, ובלא כל רצון, גרם לתאונת דרכים קטלנית.⁵

¹ הצוות לבחינת יסודות עבירות ההמתה – דין וחשבון ירושלים, אב תשע"א – אוגוסט 2011 להלן: דו"ח הוועדה

² ס"ח 2779 פורסם ביום 10.1.2019

³ דנ"פ 1042/04 ביטון נ' מדינת ישראל סע' 11 לפסה"ד של השופט ברק (ניתן ביום 27.11.2006).

⁴ ע"פ 125/50 דוד יעקובוביץ' נ' היועץ המשפטי לממשלת ישראל, ו 514, 566 (1952)

⁵ ר עמיר פוקס, פרופ' מרדכי קרמיניצר "המתחיל במצווה, אומרים לו גמור" פורסם באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה בכתובת <https://www.idi.org.il/articles/7702>

בפרשת ביטון שאוזכרה לעיל, המליץ ביהמ"ש למחוקק לבחון מחדש את דיני ההמתה הקיימים, כאשר ציין: "מקווה אני כי בחינה כוללת של דיני ההמתה תעשה בהקדם האפשרי בישראל וכי הממשלה והכנסת תיתנה דעתן לסוגיה סבוכה זו בכל המהירות הראויה".

בעקבות הערת ביהמ"ש בפס"ד זה הוקמה ועדה ברשות פרופ' קרמנצר שהתבקשה לבחון אפשרות של יצירת מדרג ענישה ראוי בין עבירת הרצח לעבירת ההריגה, תוך בחינת הצורך בשינוי יסודות עבירות אלו, ובהתאם לכך גם שינוי במדרג העונשים הקבועים בצדן.⁶ הוועדה נתנה את המלצותיה בדו"ח שפורסם ב- 2011. כאמור חלק מהמלצות הוועדה יושמו בתיקון 137 לחוק העונשין.

על מנת להמחיש את ההבדל בין המדרג בטרם התיקון לחוק לבין המדרג לאחר התיקון בחוק איעזר בטבלה הבאה⁷

המצב לפני תיקון 137		המצב לאחר תיקון 137	
העבירה	העונש	העבירה	העונש
רצח	מאסר עולם חובה	רצח בנסיבות מחמירות	מאסר עולם חובה
		רצח (מתוך כוונה (או אדישות	מאסר עולם כעונש מרבי
הריגה	עד 20 שנות מאסר	המתה באחריות מופחתת	עד 20 שנות מאסר (כאשר מדובר בהמתה לאחר התעללות חמורה (ומתמשכת - עד 15 שנות מאסר
		המתה בקלות דעת	עד 12 שנות מאסר

⁶ דו"ח ועדת קרמינצר ה"ש 1 לעיל עמ' 4.

⁷ הטבלה נלקחה מתוך המאמר "אחרי עשור - רפורמת ועדת קרמינצר לעבירות המתה יוצאת לדרך" פורסם באתר האינטרנט של המרכז הישראלי לדמוקרטיה בכתובת <https://www.idi.org.il/articles/25507>